

Oponentský posudek bakalářské práce Mariany Prachařové „Případová studie dlouhodobého vývoje vztahu youtuberů a jejich odběratelů“. Praha, Fakulta humanitních studií UK 2017, 52 s. + 6 s. příloh.

Mariana Prachařová si ve své bakalářské práci klade za cíl porozumět vzájemnému vztahu youtuberů a jejich dětských odběratelů. Za tímto účelem realizovala empirický výzkum formou případové studie, skrze něž hledá odpověď na trojici výzkumných otázek, jež zní: „[1.] Jak se vyvíjel vztah mezi youtubery a odběrateli? [...] [2.] Změnila se forma a způsob komunikace mezi youtubery a odběrateli? [3.] Uvědomují si youtubeři svůj vliv a pociťují vliv youtuberů i jejich odběratelů?“ (s. 25).

Autorka se ve své práci věnuje velmi zajímavému a aktuálnímu tématu, což lze jednoznačně považovat za velkou přednost předložené práce. Dobře je práce zvládnuta i po stránce formální. Autorka ve většině textu užívá odpovídající akademický jazyk bez častějších gramatických či stylistických chyb, spolehlivě odkazuje na použité zdroje a vede poznámkový aparát. Z hlediska struktury jsou sice některé pasáže na nečekaných místech (např. popis průběhu interview bych očekával v metodologii, nikoliv ve výsledcích), ale nejedná se o nic závažného.

Samotné zpracování je však bohužel velmi problematické, a to po stránce teoretické, metodologické i analytické. Kombinaci těchto nedostatků přitom považuji za tak závažnou, že práci činí neobhajitelnou. Níže se pokusím shrnout své připomínky tak, aby bylo zřejmé, proč tomu tak je.

Z práce je patrné, že autorka si dala s přípravou teoretického zázemí nemalou práci. Na 18-ti stranách textu (s. 7-24) představuje nejen fenomén YouTube, ale i velké množství výzkumů, které se dotýkají vzájemného vztahu dětí a mládeže k novým médiím, s důrazem na SNS a zejména YouTube. Čerpá přitom z celé řady odborných publikací i statistických šetření, i když charakterem spíše marketingových. Představuje přitom řadu zajímavých konceptů, namátkově YouTube jako kabaretu (s. 15), youtuberů jako mikrocelebrit (s. 23) či intimacy na dálku (s. 14). Přesto se teoretická část potýká se třemi zásadními problémy. Prvním z nich je skutečnost, že autorka představuje výzkumy realizované v rozličných prostředích, aniž by u nich zmínila, o jakém z nich konkrétní výzkum vypovídá. Nekriticky tak vedle sebe staví výzkumy realizované v ČR, USA i dalších zemích. Za druhé autorkou představené teorie nevedou k formulaci výzkumných otázek. Představují pouze kontext zkoumaného problému bez provázanosti se zkoumanými jevy. Za třetí představené teorie neposkytují ani analytický aparát ani interpretační rámec pro zpracování empirických dat, což se zásadně promítá do podoby výsledků a závěrů výzkumu.

Stejně jako teoretickému zázemí, i metodologické stránce práce autorka věnovala náležitou pozornost, jak je patrné z popisu metodologických postupů na s. 25-30. Práci pojala jako případovou studii, přičemž vycházela z práce jednoho z předních odborníků na tento přístup, Roberta Yina. Bohužel však selhává v aplikaci Yinových postupů, jež v práci deklaruje jako pro daný přístup definiční (s. 26-27). Nevyužívá tak ani „větší množství zdrojů dat kvantitativní i kvalitativní povahy“ ani „předešlá teoretická tvrzení, která nasměrují sběr dat a analýzu“. Právě kombinace těchto dvou charakteristických rysů případové studie by měla umožnit dostatečnou hloubku porozumění zkoumanému problému.

Ještě závažnějším problémem je skutečnost, že autorka deklaruje polostrukturované interview (s. 28), ačkoliv na začátku prezentace výsledků výzkumu (s. 31) čtenář zjišťuje, že s částí informátorů prováděla sběr dat formou focus group, aniž by si toho však byla vědoma. Přestože jsou obě techniky sběru dat relevantní, absolvent by mezi nimi měl umět nejen rozlišit, ale také reflektovat, jaká úskalí s sebou jejich aplikace přináší (zejména v případě výzkumu dětí!).

Nejvíce problematickým postupem je výběr výzkumného vzorku. Velikost vzorku (sedm osob) by nebyla problémem, pokud by byl jejich výběr smysluplný. Autorka deklaruje účelový vzorek, v jehož rámci zkoumala tři dětské odběratele a čtyři youtubery. Ovšem až o několik stran později (s. 31) se čtenář dozvídá, že se jednalo o tři sourozence! Autorka přitom důvod této volby nijak neargumentuje (proč právě tři různě staří sourozenci a ne třeba několik stejně starých spolužáků). Stejně tak není jasné, proč zvolila právě tyto čtyři youtubery a jaký mají ke zkoumaným odběratelům vztah (Sledují je všichni sourozenci? Jak se liší přístup jednotlivých odběratelů k jednotlivým youtuberům? Jsou „srovnatelní“?). V tomto ohledu tak není jasné, co je vlastně oním „případem“, který autorka zkoumá a u něž se snaží „o zachycení složitosti případu a o popis vztahů v jejich celistvosti.“ (s. 26).

Jádro práce představuje kapitola „Výzkum s odběrateli a youtubery“ (s. 31-39), v níž autorka představuje výsledky svého empirického šetření. Bohužel ani té se nevyhnuly zásadní problémy, přičemž oba jsou analytického rázu.

Prvním z nich je otázka konceptualizace a tím i validity výsledků. Autorka v úvodu této kapitoly deklaruje, že „[z] rozhovoru s odběrateli a s youtubery vyplynula čtyři stěžejní témata, která se v rozhovoru velmi často opakovala a o kterých nejvíce mluvili. Je to motivace, vliv, vývoj a komunikace.“ (s. 31). Ovšem tato „témata“ (kromě motivace) autorka explicitně volí jako své výzkumné otázky. Pokud se na ně zaměřila, není divu, že se v interview často opakovala. Výzkum tak namísto induktivní logiky, jak autorka deklaruje (s. 25), řídila jednoznačně logika deduktivní. Je proto více než sporné, zda jsou tato témata pro problém opravdu stěžejní či zda jsou spíše zvýznamněná samotnou autorkou.

Druhým problémem je způsob, jakým autorka zachází s daty, jak je analyzuje a interpretuje. Autorka totiž v této části pouze vlastními slovy reprodukuje výpovědi informátorů, které následně dokumentuje citacemi jejich výroků. Tedy pouze představuje data, aniž by je analyzovala (a uvedla, co z těchto dat vyplývá) a interpretovala (tedy vysvětlila, jak máme jejím zjištěním rozumět). Právě v tomto ohledu se ukazuje absence adekvátního teoretického zázemí, jež by jí mohlo poskytnout relevantní interpretační rámec.

Problém absence analýzy a interpretace nezachraňuje ani shrnutí výsledků (s. 36-39) ani závěr (s. 40-41), v nichž autorka pouze opakuje již dříve řečené, ačkoliv by bylo možné očekávat vztahení k teoretickému ukotvení. To se však neděje, z důvodů zmíněných již dříve. Abych však autorce neupíral jisté zásluhy, její zjištění, že mikrocelebrity se v důsledku nárůstu popularity přibližují ve vztahu k publiku celebritám (s. 40), považuji za hodné povšimnutí.

Práci doplňuje šestistránková příloha, která sice přehledně ukazuje výsledky některých zmiňovaných statistických šetření, o nichž autorka hovoří, a několik ilustračních fotografií, ovšem v podstatě nijak nepřispívá k porozumění zkoumané problematice. Přitom přílohu bylo možné využít k prezentaci scénáře polostrukturovaných interview, které by jednoznačně zvýšilo transparentnost empirického šetření, případně přepisy provedených interview (po důkladném zvážení etických aspektů takového kroku).

Ačkoli se domnívám, že bakalářská práce má být více než jen dokladem toho, že student zvládl akademické „řemeslo“, v případě předložené práce není zvládnuto ani toto „řemeslo“. Autorka bohužel selhává na všech frontách a tak přestože z toho nemám pražádnou radost, práci v takového podobě považuji za neobhajitelnou. Nedoporučuji ji proto k obhajobě a navrhuji její radikální přepracování.